
АКТУАЛНИ ПРОБЛЕМИ ПРИ ПРИЛАГАНЕТО НА ОДИТА

гл. ас. д-р Пламен Илиев

С активното участие при разработването на отделните глави на студентите от 4 курс на спец. „Счетоводство и одит“ в НБУ

Адриана Александрова , Маргарита Агопова, Тонимира Генева,
Соня Илиева, Тенчо Карапенчев,

София

2019г.

Съдържание

Увод.....	2
I. характеристика на одита.....	5
II. Независим финансов одит.....	11
III. Вътрешен одит.....	28
IV. Одит на Сметната палата.....	33
V. Заключение.....	45
Използвани източници.....	47

Увод

Понятието одит е чужда дума в българския език и идва от английското audit - слушам. Одитът представлява съвкупност от всички действия и контролни процедури, които се извършват от оправомощени контролни органи, насочени към събиране и анализиране на финансовата и нефинансовата информация за оценка на управлението на финансовите средства и на отчетността в одитирания обект с оглед на тяхното подобрене.

Одитът като процес, наред с финансовия контрол, има дълбоки исторически корени. Това е така, тъй като необходимостта от проверка и контрол на осъществявани дейности възниква още в древността. Първата писмена информация за осъществяване на одитна дейност се появява през Vв. пр.н.е. в Китай. Там за пръв път възниква специална длъжност главен контролър, който да контролира честността при управление на държавното имущество. През Vв. пр.н.е. в древен Рим вече има правила за поведение и институции, следящи за тяхното прилагане. През вековете одитната дейност се формализира, кодифицира, контролира и разпространява и в Европа. Постепенно, с развитието на стопанството, към държавното управление се създава административно управление, отговарящо за осъществяване на този контрол. България също не остава настрана от европейското развитие в областта на одита. Предпоставка за това е развитието на стопанството, икономиката и държавното управление, а от там и необходимостта да се проследява и контролира развитието и осъществяването на тези дейности.

Независимият финансов одит се появява и става все по-търсен в края на деветнадесетия век във връзка със защита интересите на собствениците(акционерите), които са собственици на притежаваните от тях акции, но не участват в оперативното управление на търговските дружества, обособени като самостоятелни юридически лица. На 17 април 1931 г. независимия финансов контрол официално е въведен в България чрез приемане на Закона за института на заклетите експерт-счетоводители . Във връзка с това трябва да се отбележи, че България е сред първите осем страни в света по законово регламентиране на одиторската професия и формирането на национална професионална организация. Такива институции е имало създадени до този момент само в няколко държави: Англия, Франция, Германия, Италия, Холандия и Австрия. Институтът на заклетите експерт-счетоводители (ИДЕС) съществува до 1948г., когато е закрит. Във връзка с политическите промени в страната, независимият финансов контрол, както и

много други дейности, спира развитието си до 1990г. С промените в политическото и обществено-икономическо развитие на страната през 1989-1990 г. се налага и промяна в нормативната уредба на счетоводната дейност. Разработен е вторият за България закон за счетоводството, приет от Великото народно събрание на 03.01.1991 г. С него се възстановява независимият финансов контрол под формата на професията на дипломираните експерт-счетоводители. Това дава възможност и да се формира и новата институция. В края на 1991г. е създадена Асоциацията на дипломираните експерт-счетоводители в България (АДЕС). През 1996 г. възниква Институтът на дипломираните експерт-счетоводители, който е естествено продължение на дейността на АДЕС, поради което скоро след това се взема решение за закриване на асоциацията. Институтът съществува и днес и на него се пада отговорността за развитието на независимия финансов одит. Ролята му е голяма, тъй като той подпомага предприятията в разработването и правилното водене на счетоводната им отчетност, проверява за верността за определяне на данъчните основи облагане с различните данъци или осигуровки, за качествата на счетоводния им баланс, както и редица други счетоводни дейности.

Развитието на професията на вътрешните одитори от своя страна е преминала през доста различни по вид и функции дейности. Те са били съобразени с действителността и нагласите на бизнеса към всеки един момент. Вътрешният одит се развива изключително динамично през последните 60 години в световен мащаб и от 15г. у нас.. След като професията „Вътрешен одитор“ става все по-утвърдена и разпознаваема, тя реагира и бързо на новите изисквания. Те са вследствие на значителни регулаторни и законодателни промени и важни национални и международни проверки и доклади:

- критериите на Контролния съвет (CoCo, Канада);
- доклада на Комитета на спонсорските организации (COSO) на Комисията Тредуей (COSO, 1992);
- последвалите нови рамки за вътрешен контрол, представени от доклада на комитета Кадбъри (Великобритания);

В последните две десетилетия, особено след политическите промени в Източна Европа бизнес средата бива подложена на неочаквано бърза промяна със значителни последици за организациите по целия свят. Отговорът от страна на ръководителите и на конкуренция в световен мащаб включва по-доброто качество и инициативите за управление на риска, преразглеждането и реформирането на структури и процеси и не на последно място, по-голяма точност на отчетността. Важна стъпка в процеса на

изграждане на модерния вътрешен одит в България е приемането на ЗВОПС. Законът не само осигурява структурното децентрализиране на вътрешния одит, но и окончателното му разделяне от инспекционната функция. С него се установява задължението за предоставяне на консултантски услуги в дейността на вътрешния одит.

Сметната палата продължава традициите в бюджетния контрол на Върховната сметна палата, създадена със закон през 1880 г. и функционирала до 1947 г. Първият български Закон за Върховната сметна палата е приет през 1880 г. от Второто обикновено Народно събрание. Официалното откриване на палатата става на 1 март 1881 г. На 8 февруари 1883 г. е приет Закон за устройството и общото управление на Върховната сметна палата, изготвен по френски образец. С него се разширяват пълномощията на палата като освен към паричната отчетност контролът се насочва и към веществените държавни сметки. Функциите на върховната одитна институция се разширяват непрекъснато с течение на времето. В началото на Втората световна война със Закона за произвеждане, оправдаване и контрол на войсковите разходи във военно време към всяка армия е била създадена Военна сметна палата. Единствената ѝ задача е била да извършва окончателна проверка и отчитане на направените разходи от военните части. На 27 юли 1995 г. 37-то Народно събрание приема Закон за Сметната палата, с който се възстановяват традициите на бюджетния контрол в България. На 4 декември 2001 г. 39-то Народно събрание приема нов Закон за Сметната палата, с който нормативната уредба на българската върховна одитна институция се привежда в съответствие с международните одитни принципи и стандарти и регламентите на Европейския съюз.

В наши дни на територията на страната, както и по света, одитът е важна и съществена част от функционирането на държавни и частни предприятия, която дава информация на множество ползватели на финансовите отчети. Без съществуването на подобен вид дейност, начинът на функциониране на съвременната икономическа дейност би бил много по-различен и несигурността в икономиката би била много по-голяма.

I. Характеристика на одита

Според МОС същността на одита се определя като систематичен процес, при който компетентен независим експерт събира, анализира и оценява информация, подаваща се на количествена и качествена оценка с цел да изрази мнение относно степента на съответствие с предварително определени критерии. На тази база одита се възприема и като оценъчен контрол. В зависимост от преследваните цели, задачи, обекти, обхват и органи на осъществяване, има богати по видове и разнообразие на одити. Основното деление на одита е на вътрешен и външен./ 2.Вейсел А.- Одитния процес според МОС С. 2015г./

В зависимост от взаимоотношенията между субекта и обекта бива:

- **Външен** - осъществява се от органи, които са независими от управлението на предприятието и не се намират в трудово-правни и служебни взаимоотношения с одитирания обект. Целта на независимия финансов одит е да изрази независимо мнение относно достоверното представяне във всички аспекти на същественост във финансовите отчети на финансовото състояние на предприятието, отчетеният финансов резултат от дейността му, паричните потоци и промените в тях, собственият капитал и промените в него;

- **Вътрешен** - независима и обективна дейност за представяне на увереност и консултиране, предназначена да допринася добавянето на стойност и подпомагане дейността на организацията. Той подпомага организацията да постигне своите цели чрез прилагането на систематичен и дисциплиниран подход за оценяване и подобряване ефективността на процесите на управление на риска, контрола и управлението като цяло. Вътрешният одит се разделя на две форми - одитен ангажимент за предоставяне на увереност и одитен ангажимент за консултиране.

-Одитният ангажимент за предоставяне на увереност се осъществява чрез одит на системите, одит за съответствие, одит на изпълнението, одит на информационните системи и технологии, одит на състоянието.

-Втората форма на вътрешния одит – одитен ангажимент за консултиране - се изразява в даване на съвет, мнение, обучение и други, предназначени да подобряват процесите на управление на риска и контрола, като вътрешният одитор не поема управленска отговорност за това. Ангажиментът за консултиране се осъществява по инициатива на ръководителя на организацията. Целта и обхвата на ангажимента се договарят с ръководителя на организацията.

В зависимост от характера и съдържанието, одитът бива:

- финансов одит;
- одит на изпълнението;
- одит на системите;
- одит за съответствие;
- одит на информационните системи и технологии;
- социален одит;
- маркетингов одит и др.

В зависимост от вида на одитираната дейност различаваме:

- одит на публичния сектор;
- одит на застрахователни компании;
- одит на юридическо лице с нестопанска цел;
- одит на кооперации;
- одит на политически партии и др.

След определянето и разграничаването на видовете одит спрямо различни критерии е редно да се отбележи и **обхвата на одита**.

Предприятията, подлежащи на **независим финансов одит**, съгласно **Закона за счетоводство** са тези, които през последните два отчетни периода надвишават показателите на 2 от следните 3 критерии:

- балансова стойност на активите - 2 млн. лева;
- нетни приходи от продажби - 4 млн. лева;
- средна численост на персонала - 50 души.

На независим финансов одит от регистрирани одитори подлежат ГФО на **юридическите лица с нестопанска цел**, осъществяващи обществено полезна дейност и вписани в Централния регистър при Министерство на правосъдието, когато за текущата година превишават един от следните критерии:

- балансова стойност на активите - 1 млн. лева;
- размер на приходите от стопанска и нестопанска дейност - 2 млн. лева;
- обща сума на получените през текущата година финансираня и неусвоените финансираня, получени през предходни отчетни периоди - 1 млн. лв.

Институционалният обхват на одита обхваща ГФО на:

- акционерни дружества и командитни дружества с акции;

- предприятия, които са емитенти по смисъла на Закона за публични ценни книжа;
- кредитни институции - застрахователни и инвестиционни предприятия, дружества за допълнително социално осигуряване и управляваните от тях фондове;
- предприятия, за които това изискване е определено в закон;

-всички предприятия, посочени по-горе, с изключение на тези, прилагащи облекчена форма на финансова отчетност и бюджетните предприятия./ 11.3С – <http://www.minfin.bg/>

На одит от Сметната палата подлежат всички бюджетни предприятия, в т.ч. и бенефициентите и изпълнителите, получатели на средства от държавния или местни бюджети или от бюджета на Европейската общност. Одитът, извършен от Сметната палата включва одит на изпълнението на бюджетите на отделните разпоредители; отчетността на изпълнението на държавния бюджет; управлението на имуществото - публична, частна, държавна и общинска собственост; отчетността в бюджетното предприятие; спазването на процедурите по Закона за обществените поръчки; приходите от приватизация; сключените концесии; отношенията на БНБ с държавния бюджет; средствата от фондовете на Европейския съюз.

Вътрешният одит в публичния сектор по смисъла на Закона за вътрешния одит в публичния сектор се осъществява за разпоредителите на средства от бюджета; разпоредители със средства от общинските бюджетни фондове; организации, разпореждащи се със самостоятелни или автономни бюджети, включително НОИ и НЗОК; организациите, разпореждащи се със средства, гарантирани от държавата; организации, разпореждащи се със средства от фондови програми на ЕС; търговските дружества по чл. 61 от ТЗ; държавните предприятия по чл. 62, ал. 3 от ТЗ; други организации, разпореждащи се с публични средства по силата на нормативен акт.

Друга важна особеност на одитния процес са **основните му принципи**, регламентирани в разработените Етични кодекси. Те са следните:

-независимост – необвързаност с проверяваната дейност или предприятие, с неговото ръководство или свързани с тях лица в материален, личностен или друг аспект;

-обективност, безпристрастност и недопускане на предубеждение, конфликт на интереси или друго влияние, което да попречи на реалната оценка на одитора;

-професионална компетентност – притежаване на достатъчно знания и умения в одитираната област;

-конфиденциалност – запазване в тайна на информацията, получена в резултат на извършения одит;

-почтеност;

-познаване и прилагане на приетите професионални стандарти и приложимото законодателство;

-отговорност за изразеното мнение от одитора.

Освен основните принципи, при извършване на одитна дейност трябва да се спазват и **определени етапи**. Етапите на одитния процес варират от 3 до 6, в зависимост от вида одит и одитираната институция. Те най-общо биват:

- подготвителен етап – проучване на пазара, средата и др.;
- етап на планиране – разработване план за извършване на одита и програмата въз основа на предварителна оценка на съществеността, одиторския риск и свързаните с него оценки на счетоводната система и системата на вътрешен контрол (планирането на одита започва по време на подготвителния етап и може да завърши по време на процеса на обобщаване на резултатите и контрола върху качеството на одитния процес, тъй като одитният план или програма може да се уточнява и коригира до финалния етап на одита);

- изследователски етап – същинският етап;

- обобщаване на резултатите от одита и контрол на качеството на одита;

етап на реализация на резултатите – предоставяне на доклад, даване на устни и писмени предложения, одитен доклад и/или становище./ 2.Вейсел А.- Одитния процес според МОС С. 2015г./

Организацията на одитния процес и управленските органи, участващи в дейността във връзка с него също варират в зависимост от същността на отделния вид одит. От институционална гледна точка независимият финансов одит се осъществява въз основа на сключен договор между предприятието доверител, от една страна, и регистрираният одитор, от друга страна (регистрираният одитор може да извършва одита като физическо лице, чрез негово предприятие или чрез специализирано одиторско предприятие – това са трите основни форми по смисъла на ЗНФО за осъществяване на професията регистриран одитор.

Институтът на дипломираните експерт счетоводители (ИДЕС) е юридическо лице, в което са регистрирани дипломираните експерт-счетоводители. Той осигурява

упражняването на независимата одиторска професия, като организира и ръководи професионалната дейност на своите членове. Органи на института са общото събрание; управителния съвет; контролен съвет; съвет по професионална етика; дисциплинарният съвет.

Комисията за публичен надзор на дейността на регистрираните одитори е отделен орган. Това е независим орган, юридическо лице, който се състои от Председател и шестима членове с мандат четири години. Финансира се от бюджета на Комисията за финансов надзор. Комисията е отговорна за надзора на дейността на ИДЕС, контрола на качеството, проверка по сигнали и др.

Сметната палата се състои от председател, заместник-председатели и членове. Органи на Сметната палата са също така директорите на териториалните поделения и одиторите.

Вътрешните одитори са организирани в звена за вътрешен одит в предприятието, в което извършват своята дейност. Ръководителят на отдела за вътрешен одит планира и организира одитния процес.

Одитен комитет, съгласно ЗВОПС трябва да бъде създаден в организациите от публичния сектор, както и във всяко предприятие, което извършва дейност от обществен интерес, съгласно ЗНФО.

В хода на извършването на одита, респективно в рамките на всичките му етапи трябва да бъде изготвяна и поддържана **работна документация** .

Работните документи са материалите, изготвени от одитора или предназначени за него. Те могат да бъдат във формата на данни на хартиен носител, на магнитен носител и т.н. Работните документи подпомагат планирането, извършването, надзора и прегледа на одиторската работа. С тях се документират доказателствата в подкрепа на одиторското мнение. Обхватът на работните документи е въпрос на професионална преценка, тъй като не е задължително всяко действие или обстоятелство да бъде документирано. Работните документи трябва да бъдат съобразени с вида на одита, естеството на дейността, характера на дейността, състоянието на счетоводната система и системата за вътрешен контрол, наличието на специфична методология и техники и др. Обикновено работните документи включват информация относно статута и организацията на предприятието, извадки от документи, информация за средата, тестове на счетоводната система и системата за вътрешен контрол, доказателства за оценка на рисковете и определяне на съществеността, анализи на сделки и салда, зависимости,

тенденции, за резултатите от проведени процедури, доказателства за извършените от членовете на одитния екип процедури, кореспонденция, потвърдителни писма, копия на документи към одиторския доклад и др.

Одиторът трябва да въведе подходящи изисквания или процедури за поддържане и съхранение на работните документи за достатъчен период. Работните книжа са собственост на одитора, респективно на одитиращата институция за публичния сектор. Част от тези документи могат да станат достояние на ръководството на предприятието или на други органи.

Настоящата разработка има за цел да изясни същността на одитната дейност, да изясни в детайли поставените до тук теми във връзка с одитната дейност, да конкретизира различията между видовете одит, както и съществените характеристики на одитния процес, законовата рамка, ползвателите на одитните отчети, принципите на одита и др. По този начин се доказва важността на одитната дейност сама по себе си и необходимостта от правилна и надеждна оценка на финансовите отчети от квалифицирани експерти.

II. Независим финансов одит

1. Същност, цел и възникване на независимия одит

Одитът има дълголетна история. Около 700г. Пр. Н. Е в древен Китай е съществувала длъжност- главен счетоводител, който е гарантирал честността на правителствените служители.

Родината на съвременния одит е Англия. Одитът в градовете бил осъществяван публично, като се изслушвали счетоводните отчети, прочетени от т.н. ковчезници, в присъствието на управляващите длъжностни лица.

През 15 век (1494г) излиза първата печатна счетоводна книга на Лука Пачиоли „Всичко за аритметиката, геометрията, пропорциите и отношенията”, в нея има раздел посветен на въпросите на счетоводството „Трактат за сметките и записванията”.

Същинското начало на съвременния одит в днешното му разбиране може да бъде отнесено към втората половина на XIX век, в земите на Великобритания. Вече са налице факторите, които налагат да бъде удовлетворена една възникнала частно-правна социална потребност. Търговската дейност е изключително силно развита, промишлената революция катализира концентрацията на собствеността, поражда се необходимост от професионални ръководители на търговските дружества. Започва и бързо се развива процесът на отделяне на собствеността от управлението. Акционерната форма на акумулиране на капитала започва да се налага до такава степен, че в страни като Великобритания и САЩ измества семейната форма на производство и търговия. При тези условия, по-големите компании имат нужда от професионални управители и счетоводители.

Теорията на съвременния финансов одит в България започва да се обогатява и развива още през 1990 -1991г. от проф. М. Динев, доц. Л. Христова, доц. Й. Томов, проф. К. Донеv, проф. О. Симеонов, и др. През 1991г. е създадена професионалната организация „Асоциация на дипломираните експерт-счетоводители”, която през 1996г. прераства в Институтът на дипломираните експерт-счетоводители (ИДЕС). От началото на 2002г. Законът за счетоводството е отделен от Закона за независимия финансов одит.

Одитът е независим контрол , осъществяван от специалисти , които не са подчинени, нито на ръководството на предприятието, нито на който и да е съдебен или държавен орган.

Независимият финансов одит (НФО) е законов одит на финансови отчети. Той се извършва в съответствие с изискванията на Международните одиторски стандарти

(МОС). НФО съгласно Закона за независимия финансов одит е съвкупност от необходими и взаимосвързани процедури, които се определят от МОС. Изразява се абсолютно независимо мнение относно достоверността при представянето на всички аспекти на финансовите отчети (ФО). /4.Божков, В. - Одит на финансовите отчети, изд. „Абагар“ - 2008г/.

Следователно основната цел на НФО е изразяване на независимо одиторско мнение относно достоверността на информацията във ФО за:

- Финансовото състояние на предприятието;
- Резултатите от дейността за текущия период;
- Паричните потоци и промените в тях;
- Собствения капитал и промените в него.

Одиторът не потвърждава финансовите отчети, не гарантира тяхната точност, а изразява независимо мнение относно това, дали финансовия отчет е изготвен, във всички съществени аспекти, в съответствие с установена обща рамка на финансова отчетност.

Най-често прилаганите изрази за формиране на одиторско мнение са:

- дава вярна и честна представа;
- представя достоверно във всички съществени аспекти.

Отговорността за изготвяна на финансовия отчет не се носи от независимия одитор, извършил одита и изразил своето мнение, а от ръководството на предприятието, изготвило този финансов отчет.

НФО обхваща процедури за определяне на разумна сигурност чрез проверка на:

- спазването на принципите на счетоводството
- последователността на прилагането на оповестената счетоводна политика
- методологическата обосновааност на текущото отчитане на всеобхватно и достоверно отразяване на активите, пасивите и дейността на предприятието, ограничена до постигане целите на одита;
- ефективността на вътрешния контрол, ограничена до постигане целите на одита;
- процеса на счетоводното приключване;
- достоверността и необходимата за потребителите информация за постигане целите на одита;

съответствие между информацията във финансовия отчет, в отчета за управлението и всяка друга информация, която управлението предоставя заедно с одитирания отчет./ 8.ЗНФО - <http://cposa.bg/>

Институтът на дипломираните експерт-счетоводители /ИДЕС/ е юридическо лице на самостоятелна издръжка със седалище София. Институтът на дипломираните експерт счетоводители е професионална организация на дипломираните експерт счетоводители и регистрираните одитори, която осигурява упражняването на професионалната дейност на своите членове, включително извършването на финансов одит в интерес на обществото, при спазване на стандартите за професионално и етично поведение

Независимите одитори при извършване на одита спазват Етичния кодекс на професионалните счетоводители, приет от Международната федерация на счетоводителите. Водещите принципи при извършване на проверката на одиторите са:

- Независимост и необвързаност на регистрираните одитори включително чрез своите съдружници и персонал с проверяваното предприятие, неговите ръководители или свързаните с тях лица в материален , личностен или друг аспект;
- Обективност , безпристрастност и недопускане на предубеждение , конфликт на интереси или друго влияние, което да попречи на реалната преценка на одитора;
- Професионална компетентност, притежаването на достатъчно необходими професионални познания в областта на действащото търговско и счетоводно и данъчно законодателство , МСС и МОС/Международни одиторски стандарти/;
- Конфиденциалност за запазване в тайна на информацията за дейността на предприятието клиент;
- Професионално поведение , одиторът действа в своята професионална работа по начин ,който е в съответствие с доброто име на одиторска професия и се въздържа от действия, довели до уронване престижа на професията;
- Почтеност, честен, последователен, обективен;

Отговорност: регистрираният одитор е лично отговорен за изразеното от него мнение./ 2.Вейсел А.- Одитния процес според МОС С. 2015г./

Органите на управление на ИДЕС са:

- Общо събрание;
- Управителния съвет;
- Контролен съвет;
- Съвет по професионална етика;
- Съвет за качество на одиторските услуги;
- Дисциплинарен съвет.

Регистрираните одитори носят имуществена отговорност за вредите, които са причинили на своите доверители, ако същите са пряка и непосредствена последица от техните виновни действия или бедствия.

Общото събрание се състои от всички членове на ИДЕС и приема устав, избира председател на ИДЕС и членове на другите негови органи.

Управителният съвет организира и ръководи цялостната дейност на ИДЕС за постигане на неговите цели и се отчита пред общото събрание. Председателят на ИДЕС е член на управителния съвет и ръководи неговите заседания.

Контролният съвет контролира изпълнението на решенията на общото събрание и на управителния съвет, изпълнението на бюджета на ИДЕС, спазването на неговия устав и вътрешни правила.

Съветът по професионална етика контролира изпълнението на изискванията на Етичния кодекс от членовете на ИДЕС.

Съветът за контрол по качеството на одиторските услуги контролира качеството на професионалната дейност на членовете на ИДЕС чрез проверки.

Дисциплинарният съвет разглежда констатациите на контролния съвет, на съвета за контрол по качеството на одиторските услуги и на съвета по професионална етика и се произнася с решение по тях.

Контролният съвет разработва правила за своята работа, които се утвърждават от общото събрание.

Съветът по професионална етика, съветът за контрол по качеството на одиторските услуги и дисциплинарният съвет разработват правила за своята работа, които се утвърждават от управителния съвет. Тези съвети координират своята дейност с управителния съвет, като са независими в своята професионална преценка по отношение на разглежданите от тях случаи/преписки./ 8.ЗНФО - <http://cposa.bg/>

Финансирането на дейността на ИДЕС се осигурява от:

1. встъпителни и годишни вноски от членовете;
2. приходи от такси за провеждане на курсове и изпити;
3. приходи от абонамент и от издателска дейност;
4. приходи от извършване на консултантски услуги;
5. приходи от санкции, налагани от ИДЕС;
6. приходи от дарения;
7. други приходи.

За нарушение на устава на ИДЕС регистрираните одитори и дипломираните експерт-счетоводители носят дисциплинарна отговорност.

Целта на финансовия одит е получаване на разумна степен на сигурност, че финансовият отчет не съдържа съществени неточности, отклонения и несъответствия, дължащи се на грешки или измама, за да бъде изразено от регистрирания одитор одиторско мнение дали този финансов отчет е изготвен във всички съществени аспекти на съответствие с приложимата за предприятието счетоводна база.

За общите рамки за финансово отчитане, приети като приложима счетоводна база, одиторското мнение е дали финансовият отчет е представен достоверно, във всички съществени аспекти, или дали дава вярна и честна представа за финансовото състояние, резултатите от дейността и паричните потоци на одитираното предприятие към датата на финансовия отчет, в съответствие с приложимата счетоводна база./ 8.ЗНФО - <http://cposa.bg/>

Изразяването на одиторско мнение се извършва чрез **писмен одиторски доклад**. Финансовият одит обхваща процедури за постигане на разумна степен на сигурност:

1. за спазване принципите на счетоводството съгласно приложимата счетоводна база;
2. доколко счетоводната политика на одитираното предприятие е целесъобразна за неговата дейност и е съвместима с приложимата счетоводна база и счетоводните политики, използвани в съответния отрасъл;
3. за последователността на прилагането на оповестената счетоводна политика съгласно приложимата счетоводна база;
4. за ефективността на системата на вътрешния контрол, ограничена до постигане целите на одита;
5. за процеса на счетоводното приключване и изготвянето на финансовия отчет;

б. за достоверността и необходимата за потребителите обхватност на представената и оповестена във финансовия отчет информация съгласно приложимата счетоводна база.

Когато се изисква по закон, регистрираният одитор изразява становище относно съответствието между информацията във финансовия отчет и тази в доклада за дейността на ръководството на одитираното предприятие, както и всяка друга информация, която органите на управление на предприятието предоставят заедно с одитирания финансов отчет. /З.Вейсел, А. - Одитинг, изд. „Сиела“ С. 2017г./

При извършване на финансов одит регистрираният одитор действа с професионален скептицизъм и прилага професионална преценка при спазване изискванията на този закон и в съответствие с приложимите одиторски стандарти.

Етапи на независимия одит:

- Поемане на одиторски ангажимент;
- Планиране;
- Контролни дейности;
- Докладване.

Поемането на ангажимент за финансов одит се осъществява с писмо за поемане на одиторски ангажимент, подписано от предприятието доверител и от регистрирания одитор, съгласно изискванията на приложимите одиторски стандарти. В писмото за поемане на одиторския ангажимент се посочва регистрираният одитор, отговорен за извършването на одита.

Одиторското възнаграждение и условията за заплащане се договарят между лицата . Възнаграждението за извършване на финансов одит не може да бъде условно или определено на база предоставяне на допълнителни услуги на одитираното предприятие.

Изборът на регистриран одитор за изпълнение на задължителен финансов одит на годишни финансови отчети се извършва с решение на общото събрание на съдружниците/акционерите, от неограничено отговорните съдружници или от едноличния собственик на капитала в предприятието доверител.

Документирането на финансовия одит и процедурите по изпълнението му се извършват в съответствие с разпоредбите на действащото законодателство и изискванията на приложимите одиторски стандарти. Ръководството на одитираното предприятие предоставя на регистрирания одитор финансовия отчет за одит, както и подписано

представително писмо от органа за управление съгласно изискванията на приложимите одиторски стандарти.

В случаите на задължителен финансов одит ръководството на одитираното предприятие предоставя на регистрирания одитор освен посоченото и решението на съответния орган на управление за одобрението на финансовия отчет и доклада за дейността. /5.Божков, В.- Независим финансов одит, изд. „Фабер“-2008г/.

Органите за управление на одитираното предприятие са длъжни да предоставят и всяка друга информация, необходима на регистрирания одитор за извършването на финансов одит и за издаването на одиторски доклад.

Регистрираният одитор представя резултатите от извършения финансов одит в одиторски доклад. Одиторският доклад се изготвя в писмена форма съгласно приложимите одиторски стандарти.

При задължителен финансов одит одиторският доклад отговаря на изискванията, като съдържа най-малко следното:

1. адресат/адресати;
2. дата на съставяне;
3. наименование на предприятието, чийто финансов отчет е предмет на финансов одит; уточняване на вида на финансовия отчет, датата и периода, които обхваща; посочване на счетоводната база, която е била приложена при изготвянето му;
4. описание на финансовия одит, в което най-малко се посочват приложимите одиторски стандарти, в съответствие с които е извършен;
5. одиторско мнение, което може да бъде немодифицирано, квалифицирано или отрицателно и ясно изразява мнението на регистрирания одитор за това дали финансовият отчет дава вярна и честна представа съгласно приложимата счетоводна база и отговаря на законовите изисквания, когато е приложимо, или отказ от мнение, ако регистрираният одитор не може да изрази одиторско мнение;
6. други въпроси, на които регистрираният одитор е обърнал внимание с параграф, без да квалифицира одиторското мнение;
7. становище дали докладът за дейността съответства на финансовите отчети за същата финансова година и дали е бил изготвен в съответствие с приложимите законови изисквания;
8. изявление дали са налице случаи на съществено невярно представяне в доклада за дейността на одитираното предприятие и характера на невярното представяне;

9. констатация за всякаква съществена несигурност, свързана със събития или условия, които могат да породят сериозни съмнения относно способността на предприятието да продължи дейността си като действащо предприятие;

10. адрес за кореспонденция - за физическо лице, или адрес на управление - за дружество, посочени в регистъра. /8.ЗНФО - <http://cposa.bg/>

Когато финансовият одит е извършен съвместно от повече от един регистриран одитор, регистрираните одитори постигат съгласие по резултатите от финансовия одит и представят общ одиторски доклад и одиторско мнение. В случай на несъгласие всеки регистриран одитор представя своето одиторско мнение в отделен абзац от одиторския доклад и посочва причината за несъгласието. /6.Илиев, Пл.- Новите моменти за съвместния финансов одит, сп. „Счетоводна матрица“, изд. „Добипрес“-бр.10/2018г./

Одиторският доклад при задължителен финансов одит се удостоверява със:

1. името на регистрирания одитор, личния му подпис и професионалния му печат - когато финансовият одит е извършен пряко от регистрирания одитор като физическо лице или чрез търговското дружество, чрез което упражнява одиторската професия;
2. наименованието на фирмата, името и личния подпис на представляващия и професионалния печат на одиторското дружество, както и с името и личния подпис на регистрирания одитор, отговорен за одита от името на одиторското дружество, когато финансовият одит е извършен от одиторско дружество

2. Нормативна уредба (кои са стандартите и какви са техните цели)

Към Международната федерация на счетоводителите(МФС) е сформиран постоянно действащ Комитет по одиторска практика, който през 2002г е наречен Съветът по Международни одиторски стандарти и стандарти за изразяване на сигурност (СМОССИС).

МОС разглежда отговорностите на одитора при одита на финансовия отчет във връзка с принципа за действащо предприятие и последствията за одиторския доклад. В България се прилага от 1 юли 2003 година.

Основното предназначение на одиторските стандарти е въвеждането на единен подход и принципи при извършването на одита. Прилагането им гарантира и регулира информацията, която се представя в ГФО.

Разработването на МОС е дълъг процес, който преминава през различни етапи:

- СМОССИС определя теми, които подробно се изучават от временни подкомитети
- Подкомитетът изучава препоръки и предложения, следствие на събраната информация, изготвя проект на стандарта, който се представя за обсъждане на съвета
- След одобрението на Съвета, проектът се изпраща за преглед на МФС
- След което отново се връща в Съвета за окончателни корекции
- Одобреният стандарт бива публикуван на оригиналния английски език.

МОС е обобщаващо понятие, което включва стандарти прилагани при одити и прегледи на историческа финансова информация и стандарти, прилагани при извършването на ангажименти за изразяване на сигурност, различни от одити.

МОС се прилагат при одит на ФО. Те могат да се използват и при предоставяне на свързаните по съдържание с одита услуги. Отклонения могат да се допуснат при изключителни обстоятелства, за да се постигне по-ефективен одит.

Целта на одита на финансовите отчети е да даде възможност на одитора да изрази мнение относно това дали финансовите отчети са изготвени, във всички съществени аспекти, в съответствие с установена обща рамка за финансова отчетност.

Одитът на финансовия отчет представлява ангажимент за изразяване на сигурност, както това е дефинирано в Международната обща рамка за ангажименти за изразяване на сигурност. Общата рамка дефинира и описва елементите и целите на един ангажимент за изразяване на сигурност. МОС прилагат Общата рамка в контекста на одит на финансов отчет и съдържат основните принципи и съществени процедури, наред със свързаните насоки, които следва да бъдат прилагани в един такъв одит. от МОС разглеждат значението на термина "финансов отчет" и отговорността на ръководството за този отчет. Както е посочено в Общата рамка, условие за приемането на даден ангажимент за изразяване на сигурност е, че критериите, посочени в определението, представляват "подходящи критерии" и са на разположение за потребителите, за които е предназначен ангажимента. МОС разглеждат подходящите критерии и тяхното наличие за потребителите, за които е предназначен одитът на финансовия отчет, чрез разглеждане от страна на одитора на приемливостта на общата рамка за финансова отчетност.

Стандартите имат унифицирана структура. Текстовете са в секции. В структурата на секциите е направена разлика между одита и свързаните с него услуги. Към одита са включени 7 секции със стандарти:

- секция от 100 до 199-Въвеждащи въпроси;
- секция от 200 до 299-Общи принципи и отговорности;
- секция от 300 до 499-Оценка на риска и отговорност на оценения риск;
- секция от 500 до 599-Одиторски доказателства;
- секция от 600 до 699-Ползване на работа на други лица;
- секция от 700 до 799-Одиторски заключения и доклад;
- секция от 800 до 899.

Стандартите са номерирани със сериен код. За всяка секция могат да се открият до 100 стандарта, с изключение на трета секция- до 200.

Към другите ангажименти са включени 4 секции със стандарти:

- от 1000 до 1100- Изложения за международна одиторска практика;
- от 2000 до 2699- Международни стандарти за ангажименти за преглед;
- от 3000 до 3699- Международни стандарти за ангажименти за сигурност;
- от 4000 до 4699- Международни стандарти за свързани с одита услуги.

Предназначението на първата секция е да подпомогне одиторите при прилагане на стандартите./ 13.МОС - <http://www.ides.bg/>

3. Изменения на закона

През 2016 г. бе приет нов Закон за независимия финансов одит (ЗНФО, с последни изменения от 26.02.2019г.). Той съдържа съществени промени най-вече по отношение на задълженията на одитните комитети, както и по отношение на провеждане на одита в Предприятията от Обществен Интерес (ПОИ). В тази насока през 2018г за първи път се прилагат новите изисквания на закона при заверките на ГФО за 2017г., с които се въведоха редица нови принципни положения като съвместен одит, задължителна ротация на регистрираните одитори, забрана за предоставяне на определени услуги и ограничения във възнагражденията за услуги, различни от одит. Одитните комитети вече подлежат на надзор от Комисията за публичен надзор над регистрираните одитори (КПНРО).

Предприятията от обществен интерес са дефинирани в Закона за счетоводството (ЗСч), и това са:

- предприятия, чиито прехвърлими ценни книжа са допуснати до търговия на регулирания пазар в държава – членка на Европейския съюз;
- кредитни институции;

- застрахователи и презастрахователи;
- пенсионноосигурителни дружества и управляваните от тях фондове;
- инвестиционни посредници, които са големи предприятия по смисъла на ЗСч;
- колективни инвестиционни схеми (КИС) и управляващи дружества по смисъла на Закона за дейността на КИС и на други предприятия за колективно инвестиране, които са големи предприятия по смисъла на ЗСч;
- финансови институции по смисъла на Закона за кредитните институции, които са големи предприятия по смисъла на ЗСч;
- „Холдинг БДЖ“ ЕАД и дъщерните му предприятия; Национална компания „Железопътна инфраструктура“;
- търговски дружества, чиято основна дейност е да произвеждат и/или да пренасят, и/или да продават електроенергия и/или топлоенергия и които са големи предприятия;
- търговски дружества, чиято основна дейност е да внасят и/или пренасят, и/или разпределят и/или транзитират природен газ и които са големи предприятия по ЗСч;
- Ви К оператори по смисъла на Закона за регулиране на водоснабдителните и канализационните услуги, които са средни и големи предприятия.

Всички ПОИ трябва да имат вече изграден одитен комитет съгласно ЗНФО, с което се засилва значението на одитните комитети в предприятията от обществен интерес. В шест месечен срок от влизането в сила на закона, / края на м. април 2017г./ тези предприятия следваше да се съобразят с новите изисквания, като вече са създали одитни комитети и са определили неговите функции, права и отговорности по отношение на финансовия одит, вътрешния контрол и вътрешния одит, както и взаимоотношенията му с органите за управление на дружеството. /8.ЗНФО - <http://cposa.bg/>

Сравнявайки сегашния обхват на предприятията от обществен интерес с този отпреди (в ЗНФО), прави впечатление, че в настоящия обхват не са включени априори телекомуникационните дружества. Новата редакция определя дружествата, които се занимават с производство и/или пренос на електроенергия и/или топлоенергия, както и тези, занимаващи се с внос и/или пренос, и/или разпределение и/или транзитиране на природен газ като такива, от обществен интерес само ако са големи, съгласно изискванията на ЗС. В обхвата на предприятията от обществен интерес са включени

колективните инвестиционни схеми и управляващите дружества, както и финансовите институции само в случаите, когато посочените предприятия отговарят на критериите за „големи“ по смисъла на закона. В обхвата на дружествата от обществен интерес бяха включени и ВиК дружествата независимо от тяхната големина. За отчетния период, през който предприятие от обществен интерес престане да отговаря на изискванията за такова, същото към 31 декември на текущата година се счита за предприятие от обществен интерес.

Новите изисквания в **ЗНФО** предвиждат въвеждането на т.нар. съвместен одит, когато става въпрос за предприятия от обществен интерес. Също така тези дружества ще могат да използват една одиторска компания максимум 7 години.

При обсъждането и дебатите преди приемането на закона, според финансовото министерство с промените ще се постигне хармонизиране на българското с европейското законодателство. Като основни цели са поставя засилването на защитата на инвеститорите и качеството на извършените одити.

Една от основните промени е въвеждането на задължението две одиторски дружества да проверяват годишните финансови отчети на фирмите с обществен интерес, след което да се изготвя съвместен доклад. Според МФ текстовете са вкарани по предписание на Европейската комисия в нейната Зелена книга от 2010 г., озаглавена "Одитна политика: поуки от кризата". Целта е да се разчупи господстващото положение на големите одитори и да се предостави възможността на дружества без системно значение да навлязат във финансовия сектор и да се намали концентрацията на одиторски услуги, което предполага създаване на системен риск в сектора.

Против въвеждането на това изискване тогава се обявиха банките, според които съвместният одит ще увеличи разходите на банките с около 25%", но според вносителя на законопроекта, повишаването на разходите не може да е аргумент срещу съвместните одити, и аргумента е по-добре да се оскъпи бизнеса на някой, но да спестят пари на гражданите и обществото.

В тази връзка, от Министерството на финансите припомниха за ситуацията от 2014 г., когато заради слабости в одита и надзора се стигна до фалита на четвъртата по големина банка в България – Корпоративна търговска банка (КТБ). Засилването на надзора над финансовата система е по препоръка на Европейската комисия към България още от началото на 2015 г., като и Международният валутен фонд (МВФ) също препоръчва да се засилят процесите на надзора и да се извлекат поуки от случая КТБ.

С измененията се въведе и т.н. задължителна ротация на одитиращите компании. Фирмите от обществен интерес ще могат да работят с един одитор най-много 7 години. Представителите на чужди бизнес организации настояваха да се използва максималният допустим срок в европейската директива – 10 години. От МФ обаче отстояха позицията, че с посочения срок се снижават рисковете за независимостта на одиторите на предприятия от обществен интерес.

Ротацията на одиторите е един от вариантите за постигане до голяма степен на независимост и обективност. Този въпрос става актуален в САЩ през 2002г.с приемането на Закона на Sarbanes-Oxley, който е в отговор на корпоративните счетоводни скандали с Enron World Com, а в последствие и други.

Познати са две форми на ротация:

- на ключовия одитор или отговорния за одита;
- на одиторското предприятие като цяло.

Ротацията на одиторските предприятия има и положителни и отрицателни страни.

Положителните са , че води до намаляване на одиторския риск, намалява близките отношения между одитори и служители в предприятието и подобрява качеството на одиторските услуги.

Към отрицателните са увеличаването на разходите за заверка на ГФО, ограничава специализацията и опита, увеличава одиторските грешки, намаляват стимулите за увеличаване на ефективност и качество, намалява разбиране и познания за предприятието и т.н.

В тази връзка се предлагат още няколко промени. Въвежда се минимален срок за договор за задължителен одит от три години, допуска се предоставянето на данъчни консултации на одитираното предприятие от страна на регистрирания одитор и се въвеждат ограничения по отношение на приходите от услуги извън одита на одитираното предприятие от обществен интерес, както и на дела на приходите от това. Когато в продължение на три или повече последователни финансови години одитор предоставя на предприятие от обществен интерес услуги извън одита, общата получена сума за тези услуги не може да надхвърля 70% от средната стойност, платена през последните три последователни финансови години за задължителен финансов одит в одитираното предприятие. Има и изисквания към доклада, като:

- Одиторският доклад за ПОИ е в различен формат и обем – освен други промени, трябва да включва и описание на ключови одиторски въпроси.

- Регистрираният одитор задължително изготвя и представя на одитния комитет допълнителен доклад (в допълнение на одиторския доклад). Това се прилага и за одитора на групата – предоставя се допълнителен доклад на одитния комитет на предприятието – майка. При поискване от компетентен орган, осъществяващ надзор над ПОИ, регистрираният одитор представя незабавно съответния допълнителен доклад.

- При извършване на задължителен одит в ПОИ регистрираният одитор е длъжен да информира ръководството и одитния комитет на предприятието за всички обстоятелства, които са или биха накърнили неговата независимост при изпълнение на одиторския ангажимент.

- Одиторът на ПОИ е длъжен да докладва своевременно на съответния надзорен орган на предприятието и на КПНРО всяка информация, която е предизвикала или може да предизвика една от следните последици:

- Съществено нарушение на нормативните разпоредби, които определят условията за лицензиране или които уреждат по-конкретно осъществяването на дейности от ПОИ;

- Съществена заплаха или съмнение за продължаване на дейността на ПОИ;

- Отказ от одиторско мнение, отрицателно или квалифицирано одиторско мнение.

Одиторът е задължен да предоставя и допълнителен доклад на одитния комитет.

През 2017г. **КПНРО** и **ИДЕС** разработиха: Насоки за изпълнение на съвместен одит в ПОИ, които имат за цел да улеснят одиторите, ръководствата и одитните комитете при изпълнението на съвместен одит за постигането на целите на финансов одит съгласно приложимите одиторски стандарти./ 8.ЗНФО - <http://cposa.bg/>

Насоките включват ключови принципи и подходи на съвместния одит, включително ролята и отговорностите на съвместните одитори, допълнителни одиторски процедури, комуникация и изисквания към одиторската документация при изпълнение на задължителните съвместни одити на индивидуалните или консолидирани финансови отчети на предприятията съгласно Закона за независимия финансов одит – ЗНФО.

Съвместния одит е ангажимент за задължителния финансов одит, при който двама или повече регистрирани одитори (физически лица/одиторски дружества) са поели ангажимент за извършване на одит на финансов отчет на предприятие, чрез поделена работа и съвместно издаден одиторски доклад върху отчета, като носят еднаква солидарна отговорност към изразеното си одиторско мнение.

Съвместен одитор е регистрирано физическо лице или одиторско дружество, който поема изпълнението на ангажимент за съвместен одит.

Балансирано разпределение на работата е между съвместните одитори, при които съотношението на планираните часове на изпълнение на одиторските процедури за покриване на областите от съществен риск не се различава с повече от една трета (Пример: При двамата съвместни одитори, балансирано разпределение на работата е в съотношение до 60/40 на сто от общия обем на планираните часове за работа.) Разпределението при едновременно изпълнение на съвместните одити на индивидуален и консолидиран финансов отчет се прави поотделно съгласно условията в писмата за поемане на всеки от одиторските ангажименти.

Съвместните одитори трябва да изготвят и представят предложения за одит на конкурентна база спрямо изискванията на ЗНФО, МОС, които са издадени чрез Съвета по международните одиторски стандарти и стандартите за изграждане на сигурност и Етичния кодекс на професионалните счетоводители (ЕКПС), издаден чрез Съвета на международните стандарти по етика за счетоводители на Международната федерация на счетоводителите.

Според условията на искането за предложение за одит, съвместния одитор има възможността да предлага услуги по съвместен одит индивидуално или заедно с друг одитор или одиторско дружество.

Всеки съвместен одитор обаче е длъжен да носи еднаква отговорност спрямо спазването на изискванията за независимост и другите етични изисквания съгласно ЗНФО, както и изискванията за компетентност и експертиза, необходими за изпълнението на съвместния одит.

Одиторът трябва да се увери, че всеки друг такъв е избран в съответствие с тези изисквания. Всеки одитор има право да откаже съвместна работа с друг избран одитор или да откаже ангажимента си след получаване на доказателства за несъответствие или отказано сътрудничество от страна на друг одитор, независимо от предложението за одит, съгласно разпоредбите на **ЗНФО**.

Добрите одитори са солидарно отговорни за приемането на клиента и ангажимента в съответствие със ЗНФО и ЕКПС. Процедурите по приемане на клиента и ангажимента се изпълняват съвместно, включително одобрените крайни решения.

Условията за съвместния одиторски ангажимент се уреждат в общо писмо за поемане на одиторския ангажимент, което се съгласува и подписва от съвместните одитори, в съответствие с изискванията на приложимите одиторски стандарти. Всякакви

други договорености и условия, които не са свързани с описаното в писмото и не противоречат на изискванията на приложимите одиторски стандарти и закони могат да бъдат договорени от съвместния одитор с ръководството на предприятието индивидуално в друго споразумение.

В писмото се посочват условията и редът на разпределение на работата между съвместните одитори, както и разрешението на евентуални различия в мнението или споровете между тях.

Съвместните одитори са солидарно отговорни за изпълнението на одиторския ангажимент и за изразеното одиторско мнение, като спазват изискванията на приложимите етични норми, включително за независимост, установени със ЗНФО, ЕКПС и приложимите одиторски стандарти.

Характерът, времето и обхватът на работата, която следва да бъде извършена при съвместния одит са същите, както при изпълнение на самостоятелен ангажимент за одит.

Затова се съгласува и заедно те изготвят общата одиторска стратегия и одиторския план за изпълнение на ангажимента. Заедно определят общото ниво на същественост и праг на некоригирани отклонения за целия ангажимент, както и други нива на същественост, в съответствие с изискванията на приложимите одиторски стандарти.

Ако настъпи несъгласие помежду им, се използва най-ниското съответствие на нивото на същественост.

На фазата за планиране, съвместните одитори се договарят за разпределението на работата, която трябва да бъде извършена за изпълнението на одиторския ангажимент. Процедурите по приемане на клиента и ангажимента, оценката на риска, контролът на качеството на ангажимента, както и комуникацията с лицата, натоварени с общо управление и оценка на резултатите от одита не могат да бъдат разпределяни и следва да бъдат изпълнени съвместно.

Съвместните одитори изготвят писмен меморандум за разпределение на одиторските процедури. Такова разпределение би могло да бъде извършено, както следва:

- Разбиране за предприятието и оценка на риска – съвместно се изпълнява;
- Одиторска стратегия и одиторски план – съвместно се изпълнява;
- Одиторски процедури – изпълнява се поотделно от съвместните одитори на база на договореното разпределение на работата;
- Аналитични процедури при приключване на одиторския ангажимент – съвместно се изпълнява;

- Одиторски доклад – съвместно се изпълнява.

Част от работата по одита включва получаване на информация и обяснения от ръководството. Тези процедури се изпълняват заедно от съвместните одитори, освен ако те не договорят писмено специфично разпределение на това към конкретен съвместен одитор, който да получава необходимата информация и разяснения от ръководството и да ги предостави на съответния друг съвместен одитор.

Всеки съвместен одитор е длъжен да се убеди, че другите одитори са изпълнили тяхната част от работата по съвместния одит в съответствие с приложимите одиторски стандарти, както и да осигури на другите съвместни одитори цялата информация за всяко установено от него отклонение, неправилно отчитане или докладване от одитираното предприятие.

Съвместния одитор анализира областите във финансовия отчет с оценени съществени рискови и определя обхвата и степента на взаимния преглед върху работата на другите съвместни одитори.

Когато съвместен одитор прецени, че работата на друг съвместен одитор е недостатъчна или че не може да разчита на нея, той следва писмено да обърне внимание за това, че друг от съвместните одитори организира изпълнението на допълнителна работа, която е необходима.

Съвместните одитори прилагат приетите политики и процедури относно прегледа за контрол на качеството на ангажимента при спазване изискванията на ЗНФО и приложимите одиторски стандарти. /8.ЗНФО - <http://cposa.bg/>

Прегледът за контрол на качеството следва да бъде извършен, документиран и приключен преди датата на издаване на съвместния одиторски доклад.

Съвместните одитори изразяват или формират окончателно-единно одиторско мнение за това дали финансовият отчет е изготвен и представен достоверно, във всички съществени аспекти, в съответствие с приложимата рамка за финансово отчитане.

III. Вътрешен одит

1. Какво е одит

Спрямо законодателството на България, термина одит се съдържа в закона за Сметната палата. А именно това е проверка, която включва действията по събиране и анализиране на финансовата и нефинансовата информация за оценка на управлението на бюджетните и другите публични средства и дейности, и на от отчетността в одитирания обект с цел подобряването им. Независимо какъв вид одит се прави, се проверява цялата информация по отношение на предмета на одита, за да може да даде най-точна информация за състоянието на обекта на одита./ 9.ЗВОПС - <http://cposa.bg>

2. Какво е вътрешен одит

Вътрешният одит, съгласно ЗВОПС, е независима и обективна дейност за предоставяне на увереност и консултиране, предназначена да носи полза и да подобрява дейността на организацията. Вътрешният одит помага на организацията да постигне целите си ,чрез прилагането на систематичен и дисциплиниран подход за оценяване и подобряване ефективността на процесите на управление на риска, контрол и управление.

Рамката за осъществяването и развитието на вътрешния одит се дава в Международните стандарти за професионалната практика по вътрешен одит. Спазването на концепциите, заложи в задължителните указания е изключително важно и определящо за извършването на вътрешен одит.

Вътрешният одит се осъществява чрез изпълнение на конкретни одитни ангажименти за даване на увереност или консултиране. За да бъде осъществено се изисква от одитора да спазва следните принципи. Да бъде компетентен в сферата на одита. Да има професионална грижа към работата си. Да бъде независим в рамките на организацията, която одитира. Да бъде напълно обективен в становището си относно състоянието на предмета на одита. Да спазва принципите за почтеност и поверителност спрямо обекта на одит и информацията, която научи за обекта на одит по време на одита.

Одитният **ангажимент за даване на увереност**. При него одитора има за цел да изрази своето независимо и обективно мнение във връзка с обекта на одита. В зависимост от това какъв одит изпълнява, той може да предостави своята обективна оценка за доказателствата от вътрешния одит, с цел да се предостави независимо мнение или извод относно процес, система или друг обект на одита. Естеството и обхватът на ангажимента за даване на увереност се определят от вътрешния одитор. Той решава каква информация

ще му бъде нужна за изпълняването на одитния ангажимент. При ангажимент за даване на увереност се проверяват системите, технологиите и състоянието на предприятието. Също са описани и процедурите при ангажимент за консултиране, като даване на мнение, обучение и други, които биха би могли да спомогнат за намаляване на риска, без вътрешния одитор да носи управленска отговорност за това, но се извършва само по инициатива на ръководството. /9.ЗВОПС - <http://cposa.bg/>

Одитният **ангажимент за консултиране** може да се изрази в следните действия. Като даване на съвет, мнение, обучение и други, предназначени да подобряват процесите на управление на риска и контрола без вътрешният одитор да поема управленска отговорност за това. Одитния ангажимент за консултиране се извършва по инициатива на ръководителя на организацията. Естеството и обхватът на консултантския ангажимент се определят съвместно с ръководителя на организацията.

Дейността по вътрешен одит се осъществява по стратегически и годишни планове, изготвени въз основа на оценката на риска./ 9.ЗВОПС - <http://cposa.bg/>

3. Етапи при вътрешния одит

Има четири етапи при вътрешния одит:

- планиране;
- одитни дейности и одитни доказателства;
- докладване;
- контрол върху изпълненията на писмените предписания./ 7.Илиев Пл. –

Вътрешен контрол и одит С. 2019г./

4. Нормативна уредба при вътрешния одит

В **Закона за вътрешен одит в публичния сектор** (последни измен. от 12.02.1.2019г.) се разглеждат **принципите и обхвата** на вътрешния одит както и статутът и принципите на вътрешния одитор. Също така одитните действия по фондове и програми от европейския съюз, и какво трябва ръководителите на организациите да извършват с цел упражняване на финансов контрол. Описва че вътрешния одитор е независим и обективен в дейността си за предоставяне на увереност и консултиране. Също така, че се използват международните стандарти за професионална практика по вътрешен одит, етичния кодекс на вътрешния одитор. Трябва да спазва принципите за независимост и обективност , компетентност и професионална грижа , почтеност и поверителност, за да може да върши своята работа.

Разгледани са същността и организацията на вътрешния одит, както и какви са задачите на вътрешния одитор да постигне на целите при одита, като идентифицира и оцени риска, оцени системите за ефективност на финансовото управление и контрол, провери съответствието със законодателството вътрешните актове и договори, надеждността на финансовата информация, да даде препоръки за подобряване на дейността ако има такива. /9.ЗВОПС - <http://cposa.bg/>

Описани са и задължените от закона публични звена, в които трябва да има задължително звено за вътрешен одит, като администрацията на Президента, Народното събрание, Министерския съвет, министерствата, Националния осигурителен институт, Националната здравноосигурителна каса и Държавен фонд „Земеделие“, Висшия съдебен съвет и Сметната палата, общините, чиито бюджет надхвърля 10 млн. лв., други организации, чиито ръководители са първостепенни разпоредители с бюджет и бюджетът им надхвърля 10 млн. лв., изброените в приложението организации, чиито ръководители са второстепенни разпоредители с бюджет, търговските дружества, включително лечебните заведения, с над 50 на сто държавно и/или общинско участие в капитала и с годишен оборот над 10 млн. лв. за всяка от последните три години, търговските дружества, чиито капитал е собственост на дружествата с годишен оборот над 10 млн. лв. за всяка от последните три години, държавните предприятия по чл. 62, от Търговския закон с годишен оборот над 10 млн. лв. за всяка от последните три години.

ЗВОПС разглежда още статутът на вътрешния одитор, какви са изискванията към него, правата и задълженията на ръководителя на вътрешния одит и вътрешния одитор, описани са действията по планиране, извършване и докладване на вътрешния одит.

Както и че Министърът на финансите организира създаването и поддържането на база данни за звената за вътрешен одит и на регистър на одиторите, издържали успешно изпита за вътрешен одитор в публичния сектор.

5. Стандарти при вътрешния одит

Ангажиментите по вътрешен одит се извършват в рамките на разнообразни правни и културни условия, за организации с различни цели, големина, сложност и структура; от лица вътре в организацията или извън нея. Докато тези различия могат да повлияят на практиката по вътрешен одит във всеки един случай, спазването на Международните стандарти за професионалната практика по вътрешен одит на The IIA (Стандартите) е основна предпоставка за изпълнението на отговорностите на вътрешните одитори и на дейността по вътрешен одит като цяло.

Ангажиментите по вътрешен одит се извършват в рамките на разнообразни правни и културни условия; в организации с различни цели, големина, сложност и структура; от лица вътре в организацията или извън нея. Докато тези различия могат да повлияят на практиката по вътрешен одит във всеки един случай, спазването на **Международните стандарти за професионалната практика по вътрешен одит на The IIA /Стандартите/** е основна предпоставка за изпълнението на отговорностите на вътрешните одитори и на дейността по вътрешен одит като цяло./ 14.МСППВО - <http://www.iiabg.org//>

Целта на Стандартите е:

-да очертаят основните принципи, които представят практиката по вътрешен одит, такава, каквато трябва да бъде;

-да осигурят рамка за извършване и насърчаване на широк кръг от дейности по вътрешен одит, които да добавят стойност за организацията;

-да създадат основа за оценяване на работата на вътрешния одит;

-да насърчават усъвършенстването на процесите и дейностите в организацията.

Те представляват задължителни изисквания, основават се на принципи и съдържат.

- Основните изисквания за професионалната практика по вътрешен одит и за оценяването на ефективността на неговото осъществяване, които са международно приложими на ниво организация и отделен одитор.

- Тълкувания, които изясняват термините или концепциите в изложението.

Структурата им включва: Присъщи за дейността стандарти, Стандарти за изпълнение на работата и Уточняващи стандарти.

Присъщите за дейността стандарти разглеждат характеристиките, които притежават организациите и лицата, извършващи вътрешен одит. Те са с четири цифрен индекс и започват от 1000.

Стандартите за изпълнение на работата описват естеството на вътрешния одит и посочват критерии, на базата на които може да се оцени качеството на предоставяните услуги. Те също са с четири цифрен индекс и започват от 2000. Присъщите за дейността стандарти и Стандартите за изпълнение на работата се прилагат при всички услуги по вътрешен одит.

Уточняващите стандарти доразвиват Присъщите за дейността стандарти и Стандартите за изпълнение на работата и определят изисквания, приложими при

даването на увереност или консултирането. Те са с индекс A1 и C1, използвани към различните от посочените стандарти. /7.Илиев Пл. – Вътрешен контрол и одит С. 2019г./

Услугите за даване на увереност изискват обективна оценка на доказателства от страна на вътрешния одитор с цел да се предостави независимо мнение или извод относно организационна единица, дейност, функция, процес, система или друг обект на одита. Естеството и обхватът на ангажимента за даване на увереност се определят от вътрешния одитор.

Консултантските услуги по същността си представляват предоставяне на съвети и се извършват обикновено по изрично искане на клиента. Естеството и обхватът на консултантските ангажименти се определят по споразумение с клиента. При предоставянето на консултантски услуги вътрешният одитор задължително трябва да запази своята обективност и да не поема управленски отговорности.

Вътрешния одит в днешно време е и т.н. трета линия на защита, от известните три линии на защита, разгледани в **Националната стратегия за развитие на вътрешния контрол за периода 2018-2020г.**

Резултатът от дейността по вътрешния одит следва да се представя на най-високото управленско ниво в организацията от публичния сектор и да дава на управителните органи и висшето ръководство достатъчна увереност, основана на най-високото ниво на независимост и обективност в рамките на организацията.

IV. Одит на Сметната палата

Историческата съдба на България често налага да се изследват някои събития „от”-, „до” и след определени дати. Така е и със Сметната палата на България, която в новото си издание се появява с приетия от Народното събрание Закон за Сметната Палата (ЗСП) през 1995 година, макар че нейната история започва много по-рано – 17.12.1880г. Сметната палата продължава традициите на бюджетния контрол на Върховната сметна палата, създадена със закон през 1880 г. и функционирала до 1947 г. Първият български Закон за Върховната сметна палата е приет през 1880 г. от Второто обикновено Народно събрание. Законопроектът, внесен от министъра на финансите Петко Каравелов, на първо четене е разгледан на 9 декември, а на второ четене – на 14 декември. Официалното откриване на палатата става на 1 март 1881 г. На 8 февруари 1883 г. е приет Закон за устройството и общото управление на Върховната сметна палата, изготвен по френски образец. С него се разширяват пълномощията на палата като освен към паричната отчетност контролът се насочва и към веществените държавни сметки. На 30 януари 1885 г. е приет нов Закон за Върховната сметна палата, чийто вносител също е министър Петко Каравелов. Законът съдържа 76 члена и е в сила 40 години. Функциите на върховната одитна институция се разширяват непрекъснато с течение на времето. Стига се до положение, че огромна като обем контролна дейност не може да се извършва експедитивно и ефективно при прекалено централизирана структура. Така се поражда необходимостта от приемането на нов Закон за Върховната сметна палата и околните сметни палати през 1925 г. С него се постига необходимата децентрализация на контрола на Сметната палата. Създават се девет окръжни сметни палати, които действат в районите на административните окръзи. По-късно, с изменение на закона от 24 ноември 1934 г., окръжните сметни палати се заличават и се създават областни сметни палати. Върховната сметна палата и областните сметни палати получават правомощието да контролират цялостното изпълнение на бюджета на държавата, на бюджетите на всички градски и селски общини, на окръжните постоянни комисии, на градските и селските училищни настоятелства, на църковно-духовните учреждения и всички държавни автономни, обществени и благотворителни организации.

Към Върховната сметна палата е създаден специален съд, чийто решения са били окончателни. Компетентността и авторитетът на Върховната сметна палата и нейните поделения утвърждават позициите ѝ в държавната йерархия. Върховната сметна палата

функционира до края на 1947 г., когато е преустановена дейността ѝ. През следващата 1948 г. се ликвидират и службите на областните сметни палати. Опит за възстановяване на Сметната палата се прави още в първите години на прехода към демокрация и пазарна икономика. На своето последно заседание на 2 октомври 1991 г. Седмото Велико Народно събрание приема Закон за Сметната палата. Президентът на Републиката, обаче упражнява правото си на отлагателно вето и връща закона за ново обсъждане, но междуременно парламентът е разпуснат. На 27 юли 1995 г. 37-то Народно събрание прие Закон за Сметната палата, с който се възстановяват традициите на бюджетния контрол в България. На 4 декември 2001 г. 39-тото Народно събрание прие нов Закон за Сметната палата, с който нормативната уредба на българската върховна одитна институция се привежда в съответствие с международните одитни принципи и стандарти и регламентите на Европейския съюз.

Основна задача на Сметната палата е да контролира надеждността и достоверността на финансовите отчети на бюджетните организации, законосъобразното, ефективно, ефикасно и икономично управление на публичните средства и дейности, както и да предоставя на Народното събрание надеждна информация за това.

Сметната палата на Република България извършва независим контрол на бюджета и други публични средства, с който гарантира общественото доверие при разходването на средствата и допринася за осигуряване на стабилно финансово управление в страната. Сметната палата се избира от Народното събрание на основание Конституцията на Република България. Организацията, правомощията и редът за дейността ѝ са уредени в Закона за Сметната и Правилника за прилагане на Закона за Сметната палата. При осъществяване на дейността си Сметната палата е независима от изпълнителната власт и се отчита пред Народното събрание, като информира обществеността за извършените проверки. Органите на изпълнителната власт не могат да ѝ възлагат одити. /10.ЗСП - <http://www.bulnao.government.bg/>

Контролната дейност на Сметната палата е подчинена на Конституцията и закона. Тя е аналитична и оценъчна по изпълнението на бюджетите и управлението на бюджетните средства за постигане на целите, заложили в съответните бюджети и в програмите, утвърждавани от Народното събрание или от изпълнителната власт.

Обект на проверка от Сметната палата са всички организации, които се издържат от бюджета или получават средства от него, в това число висшите държавни органи

(Президентство, Народно събрание, Министерски съвет), съдебната власт, органите на сигурността и специалните служби, а също така и управлението на предоставеното имущество на бюджетните организации.

Сметната палата проверява:

- Бюджета на държавното обществено осигуряване;
- Бюджета на Националната здравноосигурителна каса;
- Извънбюджетните сметки и фондове;
- Възникването и управлението на държания дълг и използването на дълговите инструменти;
- Бюджетните разходи на БНБ и тяхното управление, формирането на годишното превишение на приходите над разходите и други нейни взаимоотношения с държавния бюджет;
- Средствата от ЕС, включително и управлението им от крайните потребители;
- Средства от други международни организации, когато това е предвидено в споразумение или друг акт;
- Приходите и разходите на юридически лица с идеална цел и фондовете, образувани с бюджетни средства или гарантирани от държавата;
- Сметната палата осъществява одит на постъпленията от приватизация от съответните фондове и тяхното разпределение и разходване;
- Управлението на предоставеното държавно имущество;
- Проверява и оценява управленските решения на ръководните длъжностни лица по изпълнението на бюджета от гледна точка на тяхната законосъобразност и целесъобразност;
- Анализира ефективността от прилагането на действащите нормативни актове по изпълнението на бюджета и при необходимост прави предложения до съответните органи за усъвършенстването им;
- Изпълнява функциите на сертифициращ орган на разплащателните агенции за управление на средствата по включен финансов меморандум;

Други дейности, възложени й със закон. / 10.3СП -
<http://www.bulnao.government.bg/>

Сметната палата си взаимодейства с АДВФК (Агенция за държавен и вътрешен финансов контрол), при осъществяване на своята дейност и с правозащитните органи, с цел повишаване ефективността на контролната система. Конкретните форми на взаимодействие се уреждат със съвместен акт. Сметната палата си сътрудничи също с Европейската сметна палата и представлява България в международните организации на върховните одитни институции.

1. Статут на Сметната палата. Организационна структура и кадрово разпределение.

Сметната палата е юридическо лице със седалище в София. До края на 1995 г. Тя се издържа от Народното събрание за сметка на осигурени средства от държавния бюджет. След влизането на закона в сила преминава на бюджетна издръжка.

Състои се от председател и 2 заместник - председатели и 2-ма членове, които се избират и освобождават от Народното събрание. Избират се за срок от 7 години. Те трябва да бъдат български граждани, които имат висше юридическо или икономическо образование с образователно-квалификационна степен „магистър” и професионален стаж в областта на одита, финансовия контрол, финансите или счетоводството не по-малко от 15 години. През последните три години преди избора не са били орган на изпълнителната власт и не са осъждани на лишаване от свобода за умишлено престъпление от общ характер. Членове на Сметната палата не могат да бъдат лица, които помежду си или с председателя са роднини по права линия, братя или сестри и съпрузи./ 10.ЗСП - <http://www.bulnao.government.bg//>

2. Правомощия на Сметната палата

Сметната палата организира, ръководи и контролира одитната дейност по Закона за Сметната палата, като приема решенията си с явно гласуване и мнозинство от 4 гласа. Въздържане от гласуване не се допуска. Начинът на гласуване на всеки гласувал и мотивите на всеки гласувал против се отразяват в протокол и се публикуват на интернет страницата на Сметната палата заедно с одитния доклад. Заседанията се ръководят от председателя на Сметната палата или от оправомощен от него заместник-председател.

Сметната палата утвърждава проекта на годишния си бюджет и отчета за неговото изпълнение. Тя приема правилник за устройството и организацията на дейността на Сметната палата, Етичен кодекс на Сметната палата, наръчник за прилагане на международно признатите одитни стандарти и одитната дейност на Сметната палата,

правилник за подбор, назначаване, обучение, оценка на трудовото изпълнение и професионалното развитие на служителите на Сметната палата, стратегии, политики, указания и други вътрешни актове.

Сметната палата :

- приема Годишна програма за одитната дейност и доклад за нейното изпълнение;
- приема одитните доклади;
- утвърждава списък на признатите сертификати за одитори;
- осъществява и други правомощия, предвидени със закон.

Сметната палата ръководи цялостната одитна дейност и осъществява одитните си правомощия чрез одиторите.

Председателят на Сметната палата не може да бъде преизбиран.

Той ръководи и организира дейността на Сметната палата, представлява я в страната и в чужбина и е първостепенен разпоредител с бюджет по бюджета на Сметната палата. Задачата му е да разработва бюджетната прогноза и проекта на бюджет на Сметната палата при спазване изискванията на Закона за публичните финанси.

Също така председателят може да сключва, изменя и прекратява трудовите договори със служителите на Сметната палата в съответствие с изискванията на закона, както и да оповестява международно признатите одитни стандарти на интернет страницата на Сметната палата. Също така определя правомощия по ръководство, организация и контрол на одитната дейност на заместник-председателите и определя свой заместник при отсъствие.

Заместник-председателите ръководят одитни дирекции, като планират и разпределят ресурсите, необходими за изпълнение на одитните задачи от обхвата на съответните одитни дирекции. /10.ЗСП - <http://www.bulnao.government.bg/>

3. Организация на контролната и одитната дейност на Сметната палата

Сметната палата приема и публикува ежегодни стандарти за контролната си (одитна) дейност по отделения и областни териториални поделения, която се осъществява чрез проверки.

Проверката е съвкупност от действия по установяване, събиране и анализиране на фактите и обстоятелствата за оценяване на законосъобразното и целесъобразното

управление на бюджетите и на извънбюджетните сметки, както и на управлението на предоставеното имущество на бюджетните организации от държавата.

Проверките се възлагат с писмена заповед на председателя на Сметната палата.

В заповедта за възлагане на проверка се посочва:

- Видът на проверката.
- Наименованието и местонахождението на обекта, подлежащ на проверка.
- Трите имена на ръководителя на проверката и на инспекторите и другите лица, участващи в нея.
- Периодът на проверката и срокът за нейното извършване. Ръководителят на проверката организира и ръководи работата на инспекторите, участва в проверката и отговаря за срочното и качествено ѝ приключване.

Проверките се извършват от сформирани групи с участието на инспектори от отделенията и областните териториални поделения. В отделни случаи проверки могат да извършват и други органи на Сметната палата. / 10.3СП - <http://www.bulnao.government.bg/>

Председателят на Сметната палата може да разпорежда извършването на извънпланови проверки, до 5 на брой, по решение на Народното събрание.

При изпълнение на служебните си задължения органите на Сметната палата имат право:

- На свободен достъп до проверяваните обекти.
- Да изискват устни и писмени обяснения от проверяваните длъжностни лица.
- Да изискват предоставяне на документи и други информационни носители във връзка с контролната дейност.

При отказ за съдействие Сметната палата сезира прокуратурата. Органите на Сметната палата, стажант-инспекторите и служителите от администрацията са длъжни да опазват държавната, служебната, търговската, банковата или друга защитена от закона тайна и да не разгласяват факти и сведения, станали им известни при изпълнение на техните задължения./ 10.3СП - <http://www.bulnao.government.bg//>

Одитите се извършват от одитори в одитни екипи. Ръководителите на екипите се определят от съответния заместник - председател и носят отговорност за професионалното ръководство и качествено извършване на одитите. Те (одитите) по

годишна програма се възлагат със заповед на заместник-председател на Сметната палата. Одитите по решение на Народното събрание се възлагат със заповед на председателя на Сметната палата. Одитите се извършват от одитния обект и/или в Сметната палата по програма, утвърдена от заместник-председател, съответно от председател.

От ръководителя на одитния екип се изготвя проект на одитен доклад съгласно приетата одитна програма и при спазване на изискванията на закона, международно признатите одитни стандарти и актовете на СП. Ръководителите на организации могат да дават писмени становища по проекта на одитния доклад, предоставяйки допълнителни доказателства и/или допълнителни писмени обяснение в срок от 14 дни от връчването му. Заместник-председателят на СП изготвя мотивирано заключение по становищата в 14-дневен срок от получаването им. В 3-дневен срок от изготвяне на заключението заместник-председателят внася за разглеждане на заседание на СП доклада, становищата, мотивираното заключение и писмени мотивирани предложения за изменения на констатации, изводи, оценки и препоръки.

Сметната палата разглежда проекта на доклад заедно със заключението и становищата и приема с решение окончателен одитен доклад въз основа на цялостна оценка на доказателствата, становищата и обясненията, като може да : приеме или отхвърли напълно или частично заключението и направените към него предложения за изменения и да приеме, измени, отмени изцяло или частично констатации, изводи, оценки и препоръки в одитния доклад или да отхвърли изцяло одитния доклад поради неотстраними пропуски и нередности в него. Когато промените в констатациите, изводите, оценките и препоръките в одитния доклад водят до изводи за нарушения, за които се търси по-тежка отговорност, председателят на СП уведомява за това ръководителя на одитната организация./ 10.ЗСП - <http://www.bulnao.government.bg/>

Председателят на СП или оправомощен от него заместник-председател организира осъществяването на навременен контрол за изпълнението на препоръките. Ръководителят на одитната организация е длъжен да предприеме мерки за изпълнение на препоръките и да уведоми писмено за това председателя на СП в определен в доклада срок, който трябва да бъде съобразен с характера на препоръките. При неизпълнение на препоръките СП изпраща доклад с предложения за предприемане на действия съответно на Народното събрание, на Министерския съвет или на общинския съвет.

4. Видове одит

Сметната палата осъществява финансов одит, одит за съответствие, одит на изпълнението или специфични одити на бюджетите и на другите публични дейности и средства.

По смисъла на **Закона за Сметната палата** "одит" е съвкупност от действия по събиране и анализиране на финансова и нефинансова информация от проверявания обект за оценка на управлението на бюджетите и на другите публични средства и дейности, на отчетността и вътрешния контрол с цел подобряването им.

Финансови одити е изразяване на независимо одитно мнение с разумна степен на сигурност дали годишният финансов отчет на бюджетната организация е изготвен във всички съществени аспекти в съответствие с приложимата обща рамка за финансово отчитане. Или това е оценка на финансово-счетоводната отчетност за съответствието ѝ с действащото законодателство, на финансовото управлението на бюджетите и на другите публични дейности и средства, на вътрешния контрол и заверка на годишните счетоводни отчети и отчетите за изпълнението на бюджетите и извънбюджетните сметки и фондове на проверяваните обекти./ 10.ЗСП - <http://www.bulnao.government.bg/>

Одитното мнение относно финансовия отчет може да бъде:

- немодифицирано мнение;
- квалифицирано мнение;
- отрицателно мнение;
- отказ от изразяване на мнение.

Основанията за формиране на одитно мнение при финансов одит се определят с международно признатите одитни стандарти.

Одити за съответствие: е проверката на системите за финансово управление и контрол, включително на вътрешния одит и на управленските решения във връзка с организацията, планирането, управлението, отчитането и контрола на бюджетните и другите публични средства и дейности в одитираната организация с оглед на спазването на изискванията на нормативните актове, вътрешните актове и договорите.

Одити на изпълнението е проверката на дейностите по планиране, изпълнение и контрол на всички равнища на управление в одитирания обект с оглед на тяхната ефективност, ефикасност и икономичност.

- "ефективност" е степента на постигане на целите на одитирания обект при съпоставяне на действителните и очакваните резултати от неговата дейност;
- "ефикасност" е постигането на максимални резултати от използваните ресурси при осъществяване на дейността на одитирания обект;
- "икономичност" е придобиването с най-малки разходи на необходимите ресурси за осъществяване на дейността на одитирания обект при спазване на изискванията за качество на ресурсите.

Специфични одити са одитите, извършвани при условията и по реда на специален закон. Те могат да бъдат комбинирани одити, които съчетават подходите за извършване на финансов одит, одит за съответствие и одит на изпълнение.

Сметната палата установява контакти с Международната и Европейската организация на висшите контролни институции ИНТОСАЙ и ЕВРОСАЙ. Контакти се устияновяват също и с Европейската сметна палата – висша контролна институция на Европейския съюз, със седалище в Люксембург./ 10.3СП - <http://www.bulnao.government.bg//>

5. ИНТОСАЙ (INTOSAI)-СТАНДАРТИ

ИНТОСАЙ (INTOSAI) е международна организация на върховните институции за контрол на публичните финанси. В нея членуват повече от 170 контролни институции и страни. ИНТОСАЙ (INTOSAI) е автономна, независима и неполитическа организация, учредена като постоянна институция, имаща за цел да насърчава обмена на идеи и опит между върховите институции за контрол на публичните финанси в областта на контрола на публичните финанси.

Членството в ИНТОСАЙ (INTOSAI), както и във всички нейни органи и дейности, е отворено за Върховните институции за контрол на публичните финанси от всички страни-членки на ООН, или на някоя от нейните специализирани институции. Под Върховна институция за контрол на публичните финанси се подразбира всяка обществена институция на една държава, независимо от нейното наименование, състав и организация, която упражнява по силата на закона и на най-високо равнище, контрола върху публичните финанси на тази държава./ 15.МСВОИ - http://www.bulnao.government.bg//*

Нейното седалище е във Виена. Органи на ИНТОСАЙ са Конгресът, Управителният комитет, Генералният секретариат, групите за регионални дейности. Президентът на Австрийската сметна палата е ръководител на Генералния секретариат, Вицепрезидентът на Сметната палата на Република Австрия е заместник-ръководител на Генералния секретариат. Официалните работни езици на ИНТОСАЙ са немски, английски, арабски, испански и френски./ 10.3СП - <http://www.bulnao.government.bg//>

Международно признати одитни стандарти на Интосай са:

МСВОИ 1 ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ ЛИМА

МСВОИ 10 ДЕКЛАРАЦИЯ ОТ МЕКСИКО ЗА НЕЗАВИСИМОСТТА ЗА ВОИ

МСВОИ 11 УКАЗАНИЯ И ДОБРИ ПРАКТИКИ НА ИНТОСАЙ, СВЪРЗАНИ С НЕЗАВИСИМОСТТА НА ВОИ

МСВОИ 12 ПОЛЗИ ОТ РАБОТАТА НА ВЪРХОВНИТЕ ОДИТНИ ИНСТИТУЦИИ- НАСОЧЕНА КЪМ ПОДОБРЯВАНЕ ЖИВОТА НА ХОРАТА

МСВОИ 20 ПРИНЦИПИ ЗА ПРОЗРАЧНОСТ И ОТЧЕТНОСТ

МСВОИ 21 ПРИНЦИПИ ЗА ПРОЗРАЧНОСТ И ОТЧЕТНОСТ ПРИНЦИПИ И ДОБРИ ПРАКТИКИ

МСВОИ 30 ЕТИЧЕН КОДЕКС

МСВОИ 40 КОНТРОЛ НА КАЧЕСТВОТО ЗА ВОИ

МСВОИ 100 ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ОДИТА В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР

МСВОИ 200 И МСВОИ 1003-1810

МСВОИ 300 ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ОДИТА НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

МСВОИ 400 ОСНОВНИ ПРИНЦИПИ НА ОДИТА ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ

МСВОИ 1000 Указания за Финансов одит

МСВОИ 1200 Общи цели на независимия одитор и на осъществяването на одит в съответствие с МОС

МСВОИ 1210 Договаряне на условията на одитните ангажименти

МСВОИ 1220 Контрол на качеството при одита на финансовите отчети

МСВОИ 1230 Одитна документация

МСВОИ 1240 Отговорност на одитора относно измами при одита на финансовите отчети

МСВОИ 1250 Съобразяване със закони и други нормативни разпоредби по одита на финансовите отчети

МСВОИ 1260 Комуникация с лицата натоварени с общо управление

МСВОИ 1265 Комуникация на недостатъци във вътрешния контрол с лицата, натоварени с общо управление и с ръководството

МСВОИ 1300 Планиране на одита на финансовите отчети

МСВОИ 1315 Идентифициране и оценяване на рисковете от съществени отклонения чрез получаване на разбиране за обекта и неговата среда

МСВОИ 1320 Ниво на същественост при планирането и изпълнението на одита

МСВОИ 1330 Одитни процедури в отговор на оценените рискове

МСВОИ 1402 Одитни въпроси, свързани с одита на предприятия , използващи обслужваща организация

МСВОИ 1450 Оценка на отклонения, идентифицирани по време на одита

МСВОИ 1500 Одитни доказателства

МСВОИ 1501 Одитни доказателства – конкретни съображения по подбрани въпроси

МСВОИ 1505 Потвърждения от външни източници

МСВОИ 1510 Първоначални ангажименти за одит – начални салда

МСВОИ 1520 Аналитични процедури

МСВОИ 1530 Одитни извадки

МСВОИ 1540 Одит на приблизителни счетоводни оценки, вкл .приблизителни счетоводни оценки по справедлива стойност и свързани оповестявания

МСВОИ 1550 Свързани лица

МСВОИ 1560 Последващи събития

МСВОИ 1570 Действащо предприятие

МСВОИ 1580 Писмени изявления

МСВОИ 1600 Конкретни съображение – одити на финансови отчети по групи

МСВОИ 1610 Ползване работата на вътрешните одитори

МСВОИ 1620 Ползване работата на одитен експерт

МСВОИ 1700 Формулиране на становище и докладване по финансовите отчети

МСВОИ 1705 Модификации на становището, изразено в доклада на независимия одитор

МСВОИ 1710 Сравнителна информация – съответстващи данни и сравнителни финансови отчети

МСВОИ 1720 Отговорности на одитора относно друга информация в документи , съдържащи одитиран финансов отчет

МСВОИ 1800 Конкретни съображения- одити на финансови отчети, изготвени в съответствие с рамките със специално предназначение

МСВОИ 1805 Конкретни съображения – одити на отделни финансови отчети и на специфични елементи, статии или позиции във финансовия отчет

МСВОИ 1810 Ангажименти за създаване на доклад върху обоб. финансов отчет

МСВОИ 3000 ОДИТ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

МСВОИ 3100 УКАЗАНИЯ ОТНОСНО ОСНОВНИ КОНЦЕПЦИИ ЗА ОДИТ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО И ПРИЛОЖЕНИЯ КЪМ НЕГО

МСВОИ 3200 УКАЗАНИЯ ОТНОСНО ПРОЦЕСА ПО ОДИТ НА ИЗПЪЛНЕНИЕТО

МСВОИ 4000 ОДИТ НА СЪОТВЕТСТВИЕТО

МСВОИ 4100 УКАЗАНИЯ ЗА ОДИТ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ, ЗА ОДИТИ ИЗВЪРШЕНИ ОТДЕЛНО ОТ ОДИТИ НА ФИНАНСОВИ ОТЧЕТИ

МСВОИ 4200 УКАЗАНИЯ ЗА ОДИТ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ- ОДИТ ЗА СЪОТВЕТСТВИЕ, СВЪРЗАН С ОДИТА НА ФИНАНСОВИТЕ ОТЧЕТИ

МСВОИ 5000 ОДИТ НА МЕЖДУНАРОДНИ ОРГАНИЗАЦИИ

МСВОИ 5110 УКАЗАНИЯ ЗА ИЗВЪРШВАНЕ НА ОДИТИ НА ДЕЙНОСТИ С ВЪЗДЕЙСТВИЕ ВЪРХУ ОКОЛНАТА СРЕДА

МСВОИ 5120 Одит на околната среда и одит на редовността

МСВОИ 5140 Как ВОИ могат да се кооперират при одит на международни споразумения

МСВОИ 5300 Указания за ИТ одитори

МСВОИ 5450 Указания за одит на информационни системи за публичния дълг

МСВОИ 5600 Ръководство за извършване на партньорски проверки

МСВОИ 5700 Указания за одит на превенция на корупцията в държавните агенции

МСВОИ 5800 Ръководство за кооперативни одити

INTOSAI GOV 9160 Засилване на доброто управление на публични активи

INTOSAI GOV 9300 Принципи за извършване на външен одит на международни организации

INTOSAI GOV 9400 Указания за оценка на публични политики

/10.3СП - <http://www.bulnao.government.bg/>

Заклучение

Възникнала в още в древността, одиторската професия като следствие от необходимост да се извършва контрол над управлението на собствеността, капитала и движението на капиталовите потоци, се развива и до днес. В наши дни финансовият одит е ясно определен като независима проверка на годишни и междинни финансови отчети на търговец, търговско дружество или друго дружество и представяне на резултатите от нея в одиторски доклад чрез изразяване на одиторско мнение. Необходимостта от съществуването на одита е очевидна. Той представлява ангажимент за изразяване на сигурност, а именно одиторът изразява заключение, разработено с цел да повиши степента на доверие на предвидените потребители, различни от отговорното лице, относно резултата от оценката или измерването на даден предмет спрямо определени критерии. /1. Вейсел А. - Съвременни проблеми на финансовия одит С. 2014г/.

Имайки в предвид ползата от прилагането на финансовия одит трябва да се посочи на първо място подкрепата на счетоводителите. На следващо място сигурността за мениджмънта е не малка - одиторите проверяват всички процеси и тяхното коректно отразяване във финансовите отчети. Потвърждават честната и вярна работа на счетоводния отдел и на съставителя на отчета. Така мениджърите са сигурни, че отчетите са достоверно отражение на финансовото състояние, или им се показват областите, които се нуждаят от подобрене, и как да се прилагат подходящи промени и корекции. Одитът може да разкрие неточности и несъответствия в рамките на записи на дадена организация, които могат да бъдат признаци на слаба финансова организация. Одитът се прилага и за защита на собствениците. Те получават потвърждение от независима страна за достоверността на финансовия отчет, информация за евентуални допуснати грешки, злоупотреби или измами от лица, заети в дейността на дружеството, както и мениджмънта му. Също така дава достатъчна и достоверна информация за всички други заинтересовани лица от дейността на предприятието - финансови институции, инвеститори, контрагенти, възложители по дадени конкурси. Одита предполага и води до по-голямо доверие за кредиторите и бизнес партньорите на дружеството – за бизнес общността, редовните одити повишават репутацията в компанията и е правят желан бизнес партньор. Финансовите одити са предпоставка за по-нисък инвестиционен риск за почти всеки вид бизнес кредит.

Одита като процес в съвременната икономика, било то в публичния или частния сектор, е неразривна част от протичането на икономическите процеси. Без съществуването на този вид дейност, коректното счетоводно отчитане на финансовите процеси би било немислимо.

И накрая, но в никакъв случай не на последно място, в 21 век пред одита, във всичките му аспекти на прилагане и неговото развитие се откриват нови и нови хоризонти и предизвикателства.

Едно и може би най-важното е , че одита задължително трябва да се дигитализира, за да отговори на предизвикателствата от развитието на бизнеса и икономиката.

Все повече се говори, а вече и се прилага т.н. “Индустрия 4.0”, - или време за дигитална трансформация , която е мощен инструмент за създаване на нови бизнес възможности и модели. В тази връзка одита не бива да изостава от развитието на бизнеса, защото няма да бъде полезен. Говорейки за дигитализацията на одита, трябва да сме наясно, че няма как да се получи, ако преди това не се дигитализира и счетоводството. Или с други думи пред одита предстоят нови и различни предизвикателства в близките години, които вероятно ще допринесат за неговото усъвършенстване и увеличена полезност.

Използвани източници:

1. Вейсел А. - Съвременни проблеми на финансовия одит С. 2014г.
2. Вейсел А.- Одитния процес според МОС С. 2015г.
3. Вейсел, А. - ОДИТИНГ, изд. „Сиела“ С. 2017г.
4. Божков, В. - Одит на финансовите отчети, изд. „Абагар“ - 2008г.
5. Божков, В.- Независим финансов одит, изд. „Фабер“-2008г.
6. Илиев, Пл.- Новите моменти за съвместния финансов одит, сп. „Счетоводна матрица“ , изд. „Добипрес“-бр.10/2018г.
7. Илиев Пл. – Вътрешен контрол и одит С. 2019г.

Нормативни документи:

8. ЗНФО - <http://cposa.bg/>
9. ЗВОПС - <http://cposa.bg/>
10. ЗСП - <http://www.bulnao.government.bg/>
11. ЗС – <http://www.minfin.bg/>
12. ЗФУКПС - <http://cposa.bg/>
13. МОС - <http://www.ides.bg/>
14. МСПИВО - <http://www.iiabg.org/>
15. МСВОИ - <http://www.bulnao.government.bg/>